

heden', som indeholder spirene til den moderne stats 'organiserede magt' og på den anden side afgrænser den tidligt moderne stat fra middelalderens. Dr. Schleif betoner – indenfor en horisont, som nok er for snævert tysk – at udviklingsprocessen ikke foregik på rigsplan, men (under meget varierende former) i territorialstaterne; Bremen kan ikke gøre krav på at fungere som alment paradigme, men forf.s mål er at indkredse »die idealtypischen Wesenmerkmale« i mangfoldigheden, og til disse træk hører fremfor alt jo dualismen i den tidligt moderne stænderstat. Dr. Schleifs undersøgelser er gennemført med fast og kyndig hånd ved analyser af den reelle magtfordeling mellem det centrale, fyrstelige regeringsapparat og stænderne bag de normative forskrifter. Ikke mindst kan der være grund til at hæfte sig ved hans undersøgelser af 1600-tallets velkendte spændinger i finans- og militærforvaltningen; endelig indeholder bogen – fra danske synspunkter værdifulde – bidrag til belysning af Frederik III.s regeringsperiode som ærkebiskop. Alt i alt en dygtig og velgennemført undersøgelse, som på værdig måde slutter sig til dr. K.-R. Böhmes studier over den svenske administration efter 1645.

E. Ladewig Petersen

Armgarth von Reden: Landständische Verfassung und fürstliches Regiment in Sachsen-Lauenburg (1543–1689). Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte Bd. 41. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1974. 284 s. + 1 kort, DM 51.

Sachsen-Lauenburg opstod 1296 ved delingen af kurfyrstendømmet Sachsen og ophørte som en selvstændig magt i 1689, da hertugslægten uddøde. Det lille fyrstendømme udmærkede sig egentlig ikke på anden vis end ved selve dette at eksistere. Valget af Sachsen-Lauenburg som studieobjekt synes da heller ikke dikteret af lokalpatriotiske motiver. Netop territoriets lidenhed sætter forf. i stand til at gennemføre en utroligt omfattende analyse af en stat, eller rettere en stat i svøb, som hun oftest udtrykker de. End ikke de vadsække, kancelli-budene var udrustet med, lades ude af betragtning (s. 130). Generelt er synsvinklen den typologiske i højere grad end de specifikke, politiske faktorer. Forf. advarer imod at sondre skarpt mellem centraladministration og stænder. For Sachsen-Lauenburgs vedkommende var der tale om et integreret system. Uundgåeligt strejfses stedvis personer og forhold i nabostaten, det oldenborgske monarki. Det gælder sagen om de nederlandske flygtninge af gendøberisk observans, som Heinrich Rantzau installerede på sit lauenburgske gods (s. 167–68). Også den entreprenante hertug Adolfs politik belyses, og det gælder endelig slægterne Barby og Schack. Disse sidespring er imidlertid blot en følge af bogens egentlige sigte: karakteristikken af Sachsen-Lauenburg som stat. For alle dyrkere af administrationshistorien vil bogen være spændende læsning.

Mikael Venge

Hellmut Diwald: Wallenstein. Eine Biographie. Bechtle Verlag, München und Esslingen, 1969. 555 s.

Golo Mann: Wallenstein. Sein Leben erzählt von Golo Mann. S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 1971. 1.368 s.

Golo Mann und Ruedi Bliggenstorfer: Wallenstein. Bilder zu seinem Leben. S. Fischer Verlag, Frankfurt, 1973.

Antallet af bøger og tidsskriftartikler om Wallenstein nærmer sig de 3.000, og efter en stilstand på et årti er der med ét års mellemrum udkommet to af hinanden uafhængige,